

drugs abc

nieuwe psychoactieve stoffen (NPS)

Nieuwe Psychoactieve Stoffen is de verzamelnaam voor een groep van nieuwe drugs. Vaak worden ze ook benoemd als 'legal highs' of 'research chemicals'. Ook termen als 'designer drugs', 'smartdrugs', 'herbal highs' en 'bath salts' duiken wel eens op.

Het aanbod en gebruik van NPS verandert snel. Deze fact sheet biedt een momentopname van de belangrijkste aspecten van NPS, en het gebruik ervan.

Wat zijn NPS?

Nieuwe Psychoactieve Stoffen (verder afgekort als NPS) is een term die gebruikt wordt om middelen te benoemen die pas relatief recent als drug gebruikt worden. Vaak zijn het scheikundige variaties op de klassieke illegale drugs.

Het gaat om een heel gamma aan stoffen die meestal de effecten van bekende illegale drugs imiteren of benaderen. Ze zijn meestal synthetisch van oorsprong, maar kunnen ook plantaardig zijn. Velen zijn chemisch gelijkaardig aan conventionele drugs, maar nét verschillend genoeg van structuur om buiten de reikwijdte van de drugwetgeving te vallen. Vandaar de wat misleidende term 'legal high'. Toch is de samenstelling van verkochte NPS niet duidelijk. De effecten dus evenmin. De wet wordt ook voortdurend aangepast om deze stoffen alsnog te verbieden.

In de term 'nieuwe psychoactieve stoffen' slaat 'nieuw' niet zozeer op 'nieuw ontdekt', maar wel op 'pas recent als drugs gebruikt'. Sommige stoffen hebben echt een 'nieuwe' samenstelling. Anderen hebben al een lange geschiedenis achter de rug, maar in andere contexten (bijvoorbeeld in de medische sfeer). Veel NPS blijven obscuur. Stoffen zoals mephedrone, 4-FA en 2-CB kenden in de voorbije jaren wel een zekere populariteit.

De handel in NPS gebeurt vaak via het internet, maar zeker ook via meer klassieke kanalen van drughandel.

SYNONIEMEN, OF NIET?

Er bestonden in de voorbije decennia heel wat andere termen die als verzamelbegrip gebruikt worden voor 'nieuwe' drugs. Strikt genomen verschillen ze licht van betekenis, al worden ze in de praktijk vaak door elkaar gebruikt. Een overzicht:

- **Designer drugs:** In de correcte betekenis gaat het hier steeds om volledig synthetische stoffen. In de praktijk wordt de term wel eens gebruikt voor de totale groep NPS, ook al kan een NPS ook plantaardig zijn.
- **Legal highs:** Dit is voornamelijk een 'marketingterm'. Ze slaat op het feit dat de middelen vaak legaal geproduceerd en verhandeld worden. Er wordt dus beweerd dat het een legaal product is. Dit is misleidend: zelfs als het gaat om stoffen die vrij verhandeld mogen worden (wat niet altijd het geval is), dan nog zijn deze stoffen in de regel niet goedgekeurd voor consumptie. Zodra deze stoffen aan bekendheid winnen, riskeren ze ook om snel verboden te worden.
- **Research chemicals:** Deze term slaat op chemische stoffen die werden gebruikt in onderzoekssettings. Het gaat bijvoorbeeld om geneesmiddelen die onvoldoende onderzocht zijn om op de markt te brengen, en een tweede leven gaan leiden als drug.
- **Smart drugs:** Ook dit is een 'marketingterm', gelinkt aan de smartshops die in de jaren '90 opdoken. Het gaat om producten met een psychoactieve werking, die (misleidend) gepromoot worden als een veilig, gezond en onschadelijk alternatief voor illegale drugs. Vaak, maar niet altijd, zijn ze van plantaardige oorsprong.

Al deze termen kunnen gebundeld worden onder de noemer 'NPS'. Dat is niet alleen een omvattende term, hij is ook neutraler. In deze factsheet wordt daarom verder enkel de term 'NPS' gebruikt.

ZES CATEGORIEËN

De term 'NPS' beslaat dus een breed gamma aan uiteenlopende middelen. Ze zijn niet makkelijk te classificeren, en het aanbod verandert snel. Als ze toch in categorieën worden opgedeeld, is dat op basis van hun chemische structuur of farmacologische werking. Het Europees Waarnemingscentrum voor drugs en drugsverslaving (EMCDDA) ordent NPS in zes verschillende groepen. In deze factsheet hebben we niet de ruimte om op elk van deze groepen diep in te gaan. Uitgebreidere informatie is wel terug te vinden in het Dossier Nieuwe Psychoactieve Stoffen.

Phenethylaminen: Deze hebben stimulerende of hallucinogene effecten, of wekken gevoelens van empathie en affectie op. Het bekendste voorbeeld is PMMA, dat vaak verkeerdelijk verkocht wordt als xtc, omdat de effecten gelijkaardig zijn.

Tryptaminen: Deze hebben voornamelijk hallucinogene effecten. Natuurlijke tryptaminen zijn vaak aanwezig in (preparaten van) gedroogde of bereide hallucinogene paddenstoelen. Er bestaan ook tryptaminederivaten, in capsules, tabletten, poeder of vloeibare vorm. 5-MeO-DMT is één van de bekendere soorten: het is een stof die voorkomt in het gif van de Bufo Alvarius-kikker, die soms gebruikt wordt in de Zuid-Amerikaanse geestverruimende drank ayahuasca.

Piperazinen: Piperazinen werken voornamelijk stimulerend. Ze worden vaak verkocht als xtc. De meest bekende piperazine is mCPP, een stof die in de jaren '80 onderzocht werd als migraine-geneesmiddel. Midden de jaren 2000 dook het vaak op in xtc-tabletten.

Cathinonen: Ook cathinonen hebben voornamelijk stimulerende effecten. Mephedrone is een bekend voorbeeld. De effecten, oppeppend en bewustzijnsveranderend, worden door de gebruikers omschreven als vergelijkbaar met xtc en cocaïne. Mephedrone wordt vaak verkocht onder de benaming badzout of plantenvoeding, en met het label 'Niet voor menselijke consumptie.'

Synthetische cannabinoïden: De effecten van deze stoffen zijn te vergelijken met de werking van cannabis: hallucinogeen of verdovend. Hoewel de scheikundige structuur van deze stoffen sterk kan verschillen van THC (de werkende stof in cannabis), hebben ze toch hetzelfde effect op de hersenen. Ze kunnen wel veel sterker werken dan THC zelf. Terwijl cannabis en THC zijn opgenomen in internationale wetgevingen, is dat niet het geval voor alle soorten synthetische cannabinoïden. De bekendste 'merknamen' waaronder in de EU een mengeling van synthetische cannabinoïden wordt verkocht, zijn 'Spice' en 'K2'.

Andere stoffen: Een brede groep van stoffen behoort niet strikt tot één van de vorige vijf groepen. Opvallend is dat het aantal aangetroffen stoffen groter wordt en ieder jaar toeneemt. Er zijn hierbinnen nog een aantal subgroepen te identificeren: derivaten van geneesmiddelen (zoals synthetische opiaten), stoffen die gebruikt worden om de fysieke verschijning of de sportieve prestaties te vergroten, GHB, ketamine en derivaten van conventionele drugs. (Over GHB en ketamine bestaan specifieke, uitgebreidere Drugs ABC-factsheets.)

De Belgische wet

Doordat het aanbod aan NPS steeds verandert en vernieuwd wordt, zijn ze vaak niet opgenomen in de drugwetgeving. Dat versterkt het beeld dat producenten ongestraft NPS kunnen produceren en verhandelen. De stoffen worden vaak verkocht in bijvoorbeeld online shops of op muziekfestivals. Ook in België heeft de overheid zich over het probleem gebogen, om de wet aan deze situatie aan te passen.

HUIDIGE WET IN BELGIË

De vaakgebruikte naam 'Legal Highs' schept de illusie dat het om 'legale' stoffen gaat. In de praktijk gaan we er echter beter vanuit dat het meestal om producten gaat die 'nog niet illegaal' zijn.

Tot op heden (eind 2016) is elke drug en elke molecule afzonderlijk opgenomen in de Belgische drugwetgeving. Dat is duidelijk, maar heeft als nadeel dat elke nieuwe psychoactieve stof eerst afzonderlijk in de wetgeving opgenomen moet worden, voor ze illegaal is. Groot- of kleinproducenten produceren daarop andere moleculen in hun laboratoria, zodat ze opnieuw buiten het juridische kader vallen. De wetgeving moet dus telkens opnieuw aangepast worden. Het aanpassen van de wetgeving vergt tijd, variërend van enkele maanden tot ongeveer een jaar. Het proces van aanpassing van de wetgeving duurt daarmee gemiddeld langer dan het op de markt brengen van een nieuwe NPS. Een bij voorbaat verloren strijd dus.

NIEUWE WET IN BELGIË

In maart 2017 is de situatie als volgt. De Belgische overheid werkt aan wetgeving die vertrekt vanuit chemische groepen in plaats van afzonderlijke substanties. Veel NPS zijn immers varianten op bepaalde scheikundige basisstructuren (bv. indolaminen, piperazinestructuren, cathinonen, ...). In de wet worden dan niet langer enkel de afzonderlijk geïdentificeerde stoffen opgenomen, maar ook de groepen van stoffen met een gedeeltelijk gemeenschappelijke chemische structuur.

Daardoor zullen alle nieuwe psychoactieve varianten op deze structuur bij voorbaat illegaal zijn. Dit betekent dat heel wat NPS'en al onder controle van de wet zullen staan, nog voor ze op de markt komen. Het continu updaten van de lijst individuele producten in de wet, wordt zo overbodig.

Daarnaast zal de wet ook alle analytische laboratoria in België verplichten om nieuw ontdekte psychoactieve stoffen te rapporteren aan het Belgian Early Warning System on Drugs (BEWSD).

Daarmee zijn niet noodzakelijk alle problemen opgelost:

- Het beschrijven van alle mogelijke varianten in een chemische groep is niet eenvoudig. De verschillen tussen de verschillende stoffen zijn soms erg groot.
- Na een verbod op NPS, is het niet ondenkbaar dat de NPS-gebruiker zal teruggrijpen naar de illegaal beschikbare conventionele drugs.
- De nieuwe wet is extra complex voor het bedrijfsleven en de overheid: het zal vaker voorkomen dat een stof die voor andere, economische doeleinden gebruikt kan worden, door de drugwetgeving verboden werd. Hier kunnen uitzonderingen voor aangevraagd worden, maar dit brengt extra administratieve lasten met zich mee.
- Ook met de nieuwe wetgeving, zal het voor veel mensen nog steeds onduidelijk zijn wat nu precies strafbaar is voor de wet, en wat niet.

De effecten, het gebruik en de werking

Er zijn tot nader order niet veel regelmatige of langdurige NPS-gebruikers. Meestal gaat het om experimentele en occasionele gebruikers. Het doel van gebruikers van NPS is meestal om gelijkaardige effecten als van 'klassieke' drugs zoals xtc, cocaïne, speed of lsd te ervaren: een vergelijkbare verdoovende, opwekkende of hallucinogene werking.

HOE WORDT HET GEBRUIKT? WAT DOEN NPS?

Doordat het over een erg breed gamma aan producten gaat, met elk hun eigen gebruik en effecten, is het onmogelijk om binnen de ruimte van deze factsheet in te gaan op het gebruik en de effecten van elke productcategorie. Een korte classificering staat iets eerder al onder 'Zes categorieën'. Meer informatie is te vinden in het Dossier NPS.

WIE GEBRUIKT NPS?

De mensen die experimenteren zijn grosso modo in te delen in een aantal profielen:

1. **Experimenteerders/occasionele gebruikers:** Dit is de grootste groep gebruikers van NPS. Ze zijn zich bewust van de wetgeving en weten dus met welke stoffen ze 'legaal' kunnen experimenteren.
2. **Vervangers:** Dit is een kleine groep gebruikers die bewust binnen het gamma aan nieuwe drugs een alternatief zoeken voor illegale middelen, bijvoorbeeld om drugtests te omzeilen.
3. **Potheads 2.0:** Dit is een redelijk grote groep. Ze switchen gemakkelijk in gebruik en kiezen voor synthetische cannabis, wanneer de prijs van cannabis te hoog is, de kwaliteit te wensen overlaat en omdat klassieke cannabis soms moeilijk te verkrijgen is.
4. **Psychonauten:** Dit betreft een kleine groep van NPS-gebruikers die bewust op zoek zijn naar NPS met bepaalde effecten. Deze groep informeert zich goed over de verschillende mogelijkheden en risico's op de nieuwe drugmarkt.
5. **Drug-omnivoren:** Dit is een kleine groep gebruikers die alles gebruiken in hun zoektocht naar een roeseffect en nieuwe kicks. Dit is de meest problematische groep gebruikers omdat ze zo weinig selectief zijn. Daarmee zijn ze vatbaar voor overdosis of andere risico's. Daarbij komt injecterend gedrag ook voor.

WAAROM NPS?

Gebruikers hebben verschillende redenen om NPS te gebruiken:

- NPS zijn redelijk goedkoop in vergelijking met sommige klassieke illegale drugs.
- Sommige stoffen zijn nog legaal, en ze kunnen gekocht worden zonder risico op een straf.
- Over het algemeen zijn NPS zuiverder en beter van kwaliteit dan klassieke drugs.
- Het gebruik van NPS hangt samen met de graad van zuiverheid van klassieke drugs. Als er bijvoorbeeld cannabis verkrijgbaar is van goede kwaliteit, is er weinig behoefte aan synthetische cannabinoïden.
- De beschikbaarheid van NPS is ook een belangrijke factor. Meestal zijn ze makkelijker te verkrijgen, onder andere via online shops.
- Sommige gebruikers zijn gewoon nieuwsgierig naar de nieuwe drugs.
- Omdat NPS vaak nog onbekend zijn, zijn ze bij drugcontroles ook moeilijker detecteerbaar dan klassieke drugs.

De risico's

Omdat NPS nog niet of nog niet lang als drug gebruikt worden, bestaat er weinig onderzoek naar de mogelijke risico's. Wie ze gebruikt, speelt vaak zelf voor proefkonijn.

De impact van het gebruik van NPS op de gezondheid is nog nauwelijks wetenschappelijk onderzocht, en dus vrijwel volledig onbekend. Het feit dat er hierover zo weinig geweten is, houdt op zichzelf al ernstige risico's in:

- Over de toxiciteit van NPS is er nog zeer weinig tot niets bekend. Zeker op lange termijn kunnen de effecten en risico's niet ingeschat worden.
- Gebruikers van NPS hebben heel vaak niet in handen wat ze denken te hebben gekocht. NPS worden soms verkocht onder het mom van klassieke drugs (heroïne, cocaïne, amfetamine, cannabis en psychedelica). Ook al hebben ze soortgelijke effecten, de dosis en de risico's kunnen heel anders zijn. Zelfs de inhoud van twee identieke verpakkingen kan erg verschillen. Soms zijn verpakkingen ook van het verkeerde label voorzien. Gebruikers kunnen daarom niet inschatten welke en hoeveel stoffen ze innemen en wat de effecten zullen zijn.
- De onduidelijke juridische status van 'legal highs' kan de gebruiker onterecht de indruk geven dat NPS veilig zijn, omdat ze niet verboden zijn.
- Het is niet zo dat risico's kunnen omschreven worden per NPS-categorie. Zelfs de stoffen binnen éénzelfde van de zes categorieën (zie boven) verschillen danig van elkaar. De effecten lopen uiteen van stimulerend tot hallucinogeen, enz. De categorieën helpen dus niet voor het inschatten van risico's, dit moet stof per stof onderzocht worden.
- Voor de klassieke illegale drugs kennen gebruikers, hulpverleners en peer support-initiatieven voorzorgsmaatregelen voor 'veiliger gebruik'. Ook op dit vlak is er bij NPS minder ervaring en dus minder kennis.

- Ook over de effecten van NPS in interactie met andere drugs is weinig geweten.
- Door het gebrek aan wetenschappelijke informatie is het voor medisch personeel zeer moeilijk om de symptomen van een overdosering met een NPS te herkennen. Dit bemoeilijkt de behandeling van een patiënt. Bij een toxicologisch bloedonderzoek kan het zijn dat NPS niet gedetecteerd worden. Veel ziekenhuizen zijn niet in staat deze stoffen te herkennen.

Uit het weinige reeds voorhanden zijnde onderzoek, komen wel degelijk productgebonden risico's naar voren. Deze zijn natuurlijk voor elke individuele NPS verschillend. In deze factsheet hebben we niet de ruimte om een overzicht te geven. U kan deze informatie terugvinden in het Dossier Nieuwe Psychoactieve Stoffen van VAD.

MEER INFO

Contacteer De DrugLijn voor alle vragen over drank, drugs, pillen en gokken.

Voor informatie, een eerste advies of voor adressen voor hulp en preventie.

Anoniem, objectief en zonder te oordelen of veroordelen.

BEL 078 15 10 20

ma-vr: 10-20 u. (niet op feestdagen)

vanaf een vast toestel bel je aan voordeeltarief

NEEM CONTACT VIA WWW.DRUGLIJN.BE

stel je vraag via mail, Skype of chat

je krijgt steeds een persoonlijk antwoord